

Pozdní praslovanština

Rozpad praslovanské jednoty

- ide
- 2 000 – 1 500 p.n.l., balto-slovanská jednotá
- 1 500 p.n.l. – 400 n.l. raná praslovanština
- 400 – 800 klasická praslovanština
- 800 – 1000 **pozdní praslovanština**
(863 staroslověnština)
- od konce 11. stol. – pračeština aj.

● 2. palatalizace

noga – nožě

roka – ročě

zapad x východ, jih

mu**ch**a – mu**š**e (x mus´e)

mni**ch**ъ – mni**š**i (x mnis´i)

západ, východ x jih, spis. r.

k-v-ěťъ x **cv**ět

g-v-ězda x **zv**ězda, **zv**-

● skupiny -dl-, -tl-

zapad x východ, jih

uvnitř slov, v l-ových příčestích:

č. mýdlo, sádlo, křídlo, vidle, modlitba

r. mylo, salo, krylo, vily, molitva

č./pol. sedl/siadł, jedl/jadł, vedl/wiódł, kvetl/kwitł, **šel**/szedł

r. сел, ел, шёл, вёл, цвёл,...

s./ch. seo, jeo, veo, išao, cveo,...

● -ды- -ты-

ruské: д(ъ)лина, мед(ъ)ленно, свет(ъ)лый

ПОВИДЛО

délka, pomalu, světlý, povidla...

(heterosylabické spojení dl, tl)

jazyk	*medja	*svetja	*noktiis, naktis
stsl.	mežda	svešta	noštъ
bul.	mežda межда	svešt свеща	nošt нощ
mak.	meg'a меѓа	svek'a свеќа	nok' ноќ
s., ch.	međa међа	sveća/svijeća свећа/свијећа	noć ноћ
slovin.	meja	sveča	noč
r.	meža межа	sveča свеча	noč ночь
č.	mez	svíce	noc
pol.	miedz[a] [3]	świeca	noc

skupiny -tj-, -dj-, -ktj-

vidiŋ > stsl. viždŋ, stč. vizu, r. вижу, widzę

chodiŋ > choždŋ, chozu, хожу, chodzę

chotiŋ > choštŋ, chci, хочу, chcę

rodienŋ > (na)rozený, urodzony

tysętia > tisíc, тысяча, tysiąc

pletio > плес, плечо, плесу

gorętii > hořící, горячий, gorący

Jihoslovanské výsledky ve pisovné ruštině

nadedia > ?nadeža x надежда

odedia > ?odeža x одежда

CÍRKEVIZMUS

● nosovky; nazalizace

vznik nosovek v rámci ZOS

ran/ka > rŕka ven/dnon/ti > vędnŕti

gon(d)/sli > gŕsli pro/sen/tъ > prošetъ

a, o, u + m, n = ŕ

i, e + m, n = ę

● heterosylabické – beze zmęn

-omъ -amъ -emъ

žena, ženamъ, pomagati

denazalizace

č. krátké ę > $\acute{\text{e}}$ +mKons., a+tKons.

dlouhé ę > ie > $\acute{\text{i}}$ +mKons., $\acute{\text{a}}$ +tKons.

1) p $\acute{\text{e}}$ t, 2) p $\acute{\text{a}}$ ta, 3) m $\acute{\text{e}}$ s $\acute{\text{i}}$ c, 4) p $\acute{\text{a}}$ tek

krátké ę na konci slova po mKons.: dít $\acute{\text{e}}$

ö_c > u , ō_c > $\acute{\text{ú}}$ > ou

1) nesu, sud, ruka, 2) nesou, soud, s rukou

pol. krátké ę , ɔ > ę

dlouhé ę , ɔ > ą

$\text{rō}_\text{c}\text{ka}$ > ręka , $\text{sъ rō}_\text{c}\text{kō}_\text{c}$ > z ręka

nesō_c > niosę , $\text{neso}_\text{c}\text{tъ}$ > niosa

gałąź, na gałęzi, gałęziasty...

budu, będe < bȳdȳ

budou, będa < bȳdȳtŕ

fousy, wasy < (v)ȳsi

zuby, zęby < zȳbi

dubu, dęba < dȳba

husa, gęś < gȳsŕ

krátká

krátká, dlouhá

dlouhá

krátká

krátká

krátká

r. p'at', put'

bulh. pet, pŕt (pǎt)

m. pet, pat

s./ch. pet, put

slovin. pet, pot

пѣть>pět (pěti), пѣтыѣ>pátý, пѣтъкъ>pátek
devět>devět, devětyѣ>devátý, do devěti>devíti
памѣть>paměť, памѣтьныѣ>památný
světyѣ>svatý, svěтъкъ>svátek, světiti>světiti(i)
zajęць>zajíc, zając detę>dítě
měseць>měsíc, miesiąc jagne>jehně
tysęšta>tisíc, tysiąc dušę>duše (G sg)
pęta>pata, pięta mōžę>muže (A pl)
męso>maso, mięso čęsto>často, często

● metateze likvid

a) náslovné or-, ol-: akut a cirkumflex

sever: akut = ra-, la- cirkumflex = ro-, lo-

*ór/mę > rámě

*ór/(d)lo > radlo, радио

*ōr/sti > růst/róść, urostla/urośla, рост, он рос

*ōr/vьnъ > roven (-vný), równy

*ól/komъ > lakomý, połakomić się

*ōl/kътъ > loket, łokieć, локоть

*ōr/bota > robota, něm. Arbeit

jih: vždy ra-, la-: lakat, ravan, rasti

metateza likvid

b) uprostřed slov:

metateze, metateze + „dloužení“, plnohlasí
v č. akut = délka, v r. přízvuk na druhem o

*gor/d- > gradъ, gorod, hrad, gród

*sol/ma > slama, soloma, sláma, słoma

*mol/d- > mladъ, molodoj, mladý, młody

*bol/to(*bältă)>blato, boloto, bláto, błoto

*gol/va (*gälva)>glava, golova, hlava, głowa

*zol/to > zlato, zoloto, zlato, złoto

*gol/d- > gladъ, golod, hlad, głód

*mor/z- > mrazъ, moroz, mráz, mróz

*berg- > brěgъ, bereg, břeh, brzeg

*melti > mlěti, melet', mlít, mleć

*melko > mleko, moloko, mléko, mleko

Karl (~800) > kral, korol, král, król

-grad, glava, chrabryj, Vladimir... **CÍRKEVISMUS**

● zanik a vokalizace jerů

Havlíkovo pravidlo

Ъ Ъ

-tvrdý, měkký

-pravý, nepravý

-silný (sudý), slabý (lichý)

-napjatý (=silný před **j**)

domъ

oťьсь

domъкъ

oťьса

domъку

oťьсьтъ

synъ

рьсь

synъкъ

рьса

synъка

сь рьсьтъ

krъvъ

šъvъсь (č.) švec

krъvaviti

сь šъvъсьтъ

okъно

šъvъса

okънъ

světъjь	> -yъjь	usъchlъ
dobrъjь	> -yъjь	usъchla
dobrъjichъ	> -yjichъ	vъzęti
rěšъjь	> -yъjь	vъzъmъ
rěšъjichъ	> -yjichъ	sъnъ
		sъna
		sъpati

nosovky

stsl.	peť	poť
pol.	pięć	(paṭnik)
č.	pět	pout'
r.	pjať/пять	put'/путь
bulh.	pet/пет	păt/път
mak.	pet/пет	pat/пат
s.,ch.	pet	put
slovin.	pet	pot

jery

dънь	sънь
dzień	sen
den	sen
den/день	son/сон
den/ден	săn/сън
den/ден	son/сон
dan	san
dan//pes	sen//mach

ѡ. рѡсѡ	pes	pies
мѡснѡ	mech	
рѣсѡкѡ	písek	piasek

ь. дьнь	deň/den	dzień, děň...
копь	kůň	koń
кость	kost'/kost	kość
mastь	mast'/mast	maść
нить	nit'/nit	nić

● **sonory, slabikotvorné r l**

ide.: r l r' l'

b.-sl.: ur ul ir il

prsl.: ъr ъl ъr' ъl'

ьr: vrch srp smrt trpět trn prst
pol. wierzch sierp śmierć cierpieć cierń pierścionek
r. верх серп смерть терпеть напёрсток

ьr: krk mrkev hrdlo trh srna hrnek
kark marchew gardło targ sarna garnek
морковь горло торговля

po retnicích:

ьl: plný vlk vlna mlčet
pełny wilk wełna milczeć

ьl: pluk mluvit
pułk mówić

po ostatních souhláskách:

dlouhý tlustý žlutý slunce sloup

stahování, kontrakce

dobraja

dobrá

r. dobraja

dobrajego

dobrého

stajati

stát

r. stajat'

bojati se

bát se

pojas

pás

mojego

mého

pol. mojego, mojego

Kořenné/kmenové samohláskové alternace (ablaut, střída, kmenostup)

kvantitativní, kvalitativní, zánikové/vznikové;
stupeň nulový, plný, zdloužený, redukovaný...:

se-b**o**r-a-t, be**r**-u, vý-b**o**r, vy-b**í**r-a-t, vý-b**ě**r
ř**o**k-u, ř**e**k-l, pro-r**o**k, ř**í**k-a-t...

vez-/voz-, greb-/grob-, plet-/plot-, leg-/lož-, sed-/sad-

pęti/opona/pnout/pnutí/vy-pínat

merti>mrěti/morъ...

načъno_č-/načina-...

nazъvo_č-/nazyva-...

sъbirati/sъborъ...

dъchno_čti/duchъ/dychati...

do_čti/dъmo_č/dymati...

9 000 – 7 000 př. n. l.

nostratické jazykové společenství
protoindoevropština

do 3 000 př. n. l.

raná a klasická indoevropština

po 2 000, 1500 př. n. l.

období protobaltské, balto-slovanské
(th, bh... > t, b... dt, tt > st)

700 (500) př. n. l. – 400 n. l.

raná praslovanština, pozdní baltoslovanské
(s>ch)

400 – 800

klasická praslovanština

● 400 I. palatalizace velár

kvantita v kvalitu (jať první)

● 500 monoftongizace diftongů

● 600 II. palatalizace velár

nazalizace

● 650 – 750 jotace

● 800 metateze likvid

● III. palatalizace, samohlásková palatalizace dj, tj

800 – 1 000

pozdní praslovanština

● denazalizace

● kontrakce

● zánik a vokalizace jerů